

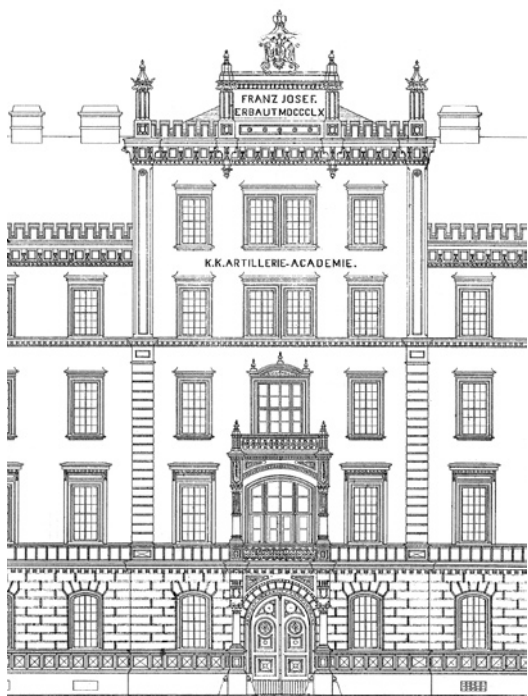
TOMÁŠ POSPĚCH *potom@volny.cz*

ŠUMNÉ HRANICE

Ke konci dvanáctého století přichází do zdejšího kraje rajhradský benediktin Jurik, aby – snad skutečně, snad jen v legendách – na tehdejší zemské hranici vymýtil les a možná i založil osadu Hranice. Na město byla povýšena tak jako řada českých a moravských měst v druhé polovině třináctého století. Na podélném ostrohu ze tří stran obklopeném vodními toky Bečvy, Veličky a Ludiny vyrostlo město s dodnes zachovanými charakteristickými dominantami – věžemi renesanční radnice, manýristického zámku a barokního kostela.

Náš architekt bezmezně dychtící po stavbách moderní doby přijíždí ve velorexu do Hranic po silnici ze západu, a tak nemůže minout rozsáhlý areál vojenských ústavů tvořící jakési město ve městě. Také ústavní chovanec Törless a jeho spolužáci z autobiografické prvotiny rakouského spisovatele Roberta Musila přijíždějí po železnici Moravskou branou ze západu. „*Malá stanice na trati, která vede do Ruska...*“, popisuje Musil jejich první dojmy. „...*městečko bylo daleko od sídelního města, na východě říše, v spoře osídleném suchém zemědělském kraji.*“ Rothschildova stavební společnost dala vystavět Severní dráhu Ferdinandovu spojující Vídeň s Haličí podle projektů Franze Xavera Riepela. Stavbu dráhy z Lipníka do Bohumína (1844–1847) vedl vrchní inženýr Karl Hummel. Mělká, široká údolí u Jezernice a u Hranic musela být překlenuta odvážnými stavbami vysokých kamenných viaduktů podle návrhů tehdy sedmadvacetiletého Ludwiga Schieleho. Nestabilní terén a nechuť místních sedláků k výstavbě trati si také vynutily pozoruhodný, dvě stě padesát metrů dlouhý tunel. Jeho zdánlivá nesmyslnost v rovinatém terénu ponoukala k mnoha spekulacím a pověstem. Podle počtu obyvatel k roku 1835 bylo krajské město Hranice na železniční trati mezi Břeclaví a Bohumínem městem největším. Chovanci zde vystupují a za občasného hovoru, ale mnoha expresivních dojmů putují prašnými ulicemi města k vojenským ústavům. Nezakotvená pozice přicházení a odcházení poutníků, je tomuto městu, zdá se, vlastní. Na odvěké křižovatce mnoha obchodních cest je mu předurčena existence „na hranici“, ať už ji spatřujeme v čemkoli.

Mohutný blok rakousko-uherských vojenských škol tvořící dnešní kasárna generála Otakara Zahálky byl vsazen do ospalého rolnického města v letech 1851–1863. Profesor vídeňské techniky Wilhelm Doderer a vojenský stavitel Karl Schmidt je navrhli podle vídeňského Arsenálu budovaného ve stejné době a oděli do novorománského, někdy i novogotického hávu. Propojením tří hlavních budov nízkými spojnými trakty vznikla šest set metrů dlouhá chodba. Uvnitř jinak poměrně strohých staveb vyniká svou zdobností historizující, dřevem zdobený Jiříkův sál a bílo-zlatý novobarokní interiér Zrcadlového sálu. Skvostem areálu byla ale především rozlehlá kaple sv. Barbory. Jen za Rakouska-Uherska se ve zdejších budovách vystřídala dělostřelecká akademie, technická akademie, sirotčí výchovný ústav, jezdecká kadetní škola. Elitním zařízením, na kterém studovali i příslušníci vysoké šlechty, se ale stala především vyšší vojenská reálná škola. „Zkoušku dospělosti“ zde skládali arcivévodové Lev Karel a Vilém

Wilhelm Doderer – Karl Schmidt: Dům pro důstojníky, 1860–1863, areál vojenských škol, Třída Čs. armády, Hranice (Vojenský ústřední archiv Praha)

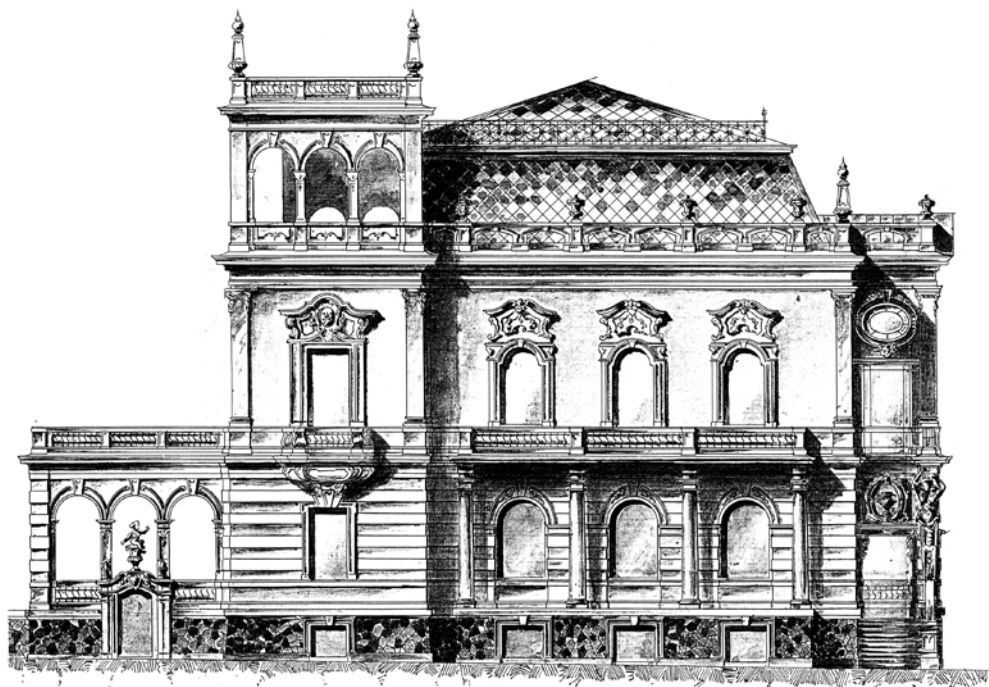
František Josef. Po neúspěšných přijímacích zkouškách na tuto školu ukončil v Hranicích svůj život Oskar Kafka, bratranec Franze Kafky, neradostný školní rok 1891 zde strávil také básník Rainer Maria Rilke. Rakouský spisovatel Robert Musil napsal o zdejších studiích v letech 1894–1897 novelu *Zmatky chovance Törlesse*, kde popisuje myšlenkový svět, agresivitu a homosexualitu chovanců ze všech koutů říše. Meziválečnou dělostřeleckou akademií prošla řada později významných československých důstojníků a již jako pouhý epilog zašlé slávy stojí za připomínku, že ve zdejší zrušené jízdně trénoval na olympijské zlato poručík Emil Zátopek.

Nejvýznamnější stavební realizací v samotném historickém jádru města byla v té době výstavba synagogy (1863). Vídeňský architekt Franz Macher ji nakreslil v tehdy pro tyto stavby oblíbeném maursko-byzantském stylu romantického historismu. Oproti jiným českým a moravským městům nenavázali hraničtí měšťané směle na vídeňskou Ringstrasse a Hranicím ponechali věnec hra-

deb. Jen účelně strhli brány, odstranili barbakán a zasypali příkopy. Při projíždce dnešní „okružní třídou“, ulicemi Komenského a 28. října, nás proto nečekají výstavné historizující paláce, parky a veřejné domy. V nenávratnu je také malebnost původních předměstských domků a rozlehlých zemědělských dvorů. Procházka po komunikacích obtáčejících staré město by připomínala inventuru asanačního úřadu. I tak byly na těchto historických předměstích v krátké době pro české školy úrodného přelomu století vystavěny samostatné neorenesanční budovy lesnické školy (1895–1897), české obecné školy (1896–1899), české měšťanské školy (1905) a německých chlapeckých škol (1898), vzešlé vesměs z rýsovacích prken místních stavitelů. Uvědoměli hraničtí občané zakládají na počátku století také městské muzeum, pro které záhy na to architekt Dušan Samo Jurkovič na vrcholu své slávy navrhuje dřevěné prosklené vitríny.

Výrobce vodovodů a čerpadel Antonín Kunz si nechal postavit od pražských architektů Jana Kříženeckého a Josefa Pokorného obytnou a správní novobarokní budovu začleněnou do francouzské přísně geometricky členěné zahrady (1897). Reprezentativní, zdobný a předimenzovaný palác určený pro vedení firmy, kanceláře i zimní sídlo Kunzovy rodiny ostře kontrastoval s přilehlou továrnou i okolní zástavbou: „*Jakoby uchvácený náhlým zájmem zvedl hlavu a napjatě hleděl do dusného vnitřku malých, špinavých stavení, kolem kterých procházeli. Předě dveřmi většinou stály ženy v sukních a hrubých košilích, se širokýma umazanýma nohama a holými, hnědými rameny ... skoro nahé děti se válely v bahně dvorů.*“ Tak popisuje Robert Musil cestu Törlesse a jeho kumpánů ulicí, která spojovala město s odlehlým nádražím.

Za kuriózní zosobnění ambicí továrníka Kunze usilujícího v té době o šlechtický titul lze považovat jeho letní sídlo u nedaleké obce Hrabůvka, které za spolupráce s místním stavi-

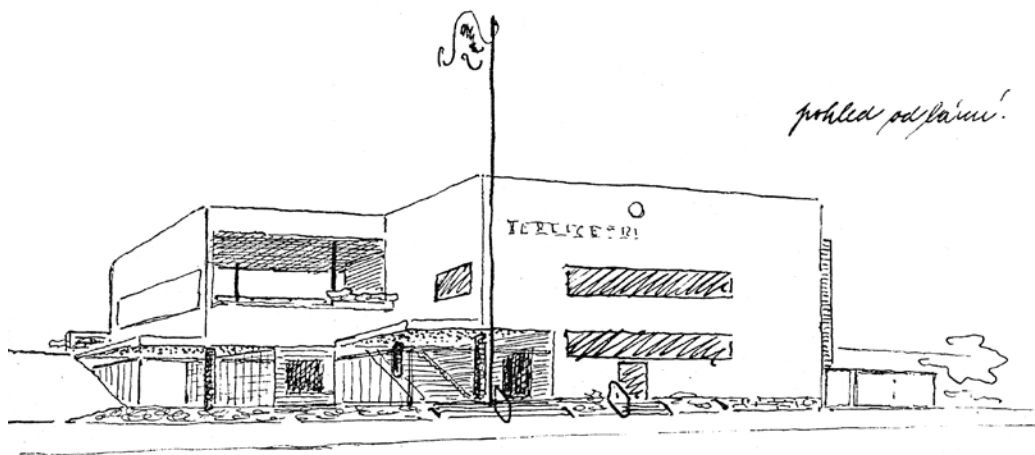

Jan Kříženecký – Josef F. Pokorný: Kancelářská a obytná budova firmy Kunz, 1897, Třída 1. máje 328, Hranice (Archiv Muzea umění v Olomouci)

telem Vladislavem Mikolášem pojal jako romantickou novogotickou vilu – středověký hrad (1907). Stavbě „hájovny“, jak byla původně označována, vévodí mohutná brána a četné věže zapuštěné do kamenných hradeb zakončených cimbuřím. Bohatá figurální štuková výzdoba hrádku je inspirační směsicí anglického černého románu a pohádek, alegorický program je však výrazně pročešský. Lvi po stranách portálu nesoucí svatováclavskou korunu a štíty s erby Čech a Moravy nebo socha Jana Žižky z Trocnova zcela odpovídají českému image Kunzovy firmy. Ve svém celku tak jde o jedinečný příklad naplnění snu úspěšného podnikatele o svém bydlení i romantických sentimentálních představ o minulosti. Dobovou atmosféru, sebevědomí buržoazie, kult rodiny i nároky na životní podmínky nejvíce ztělesňuje nevýrazné historizující, novogotická, novobarokní a po přelomu století i secesní vilová zástavba vytvářející po anglickém vzoru celé příměstské čtvrtě. V samotném městě se rozrůstá především v ulicích Kropáčově, Jurikově, Teplické a na Třídě generála Svobody.

Po vzniku samostatného Československa jsou zpřetrhány vazby s Vídní a architekti zdejších staveb se nově rekrutují z Ostravy, Prahy nebo z Brna, kde sídlila zemská správa. Dobová nálada se v desetitisícových Hranicích, avšak s třetinovým podílem německého a židovského obyvatelstva, projevuje manifestačním odstraněním mramorové statue císaře Františka Josefa I. (1898) od vídeňského Emanuela Pendla i veřejnou sbírkou a zadáním pomníku Jana Husa pro městské Sady Čsl. legií olomouckému sochaři Juliu Pelikánovi (1923).

V „prastarých“ a znovu ožívajících sousedních lázních Teplice nad Bečvou v té době dokončují výstavbu monumentálního sanatoria Moravan (1922–1924) od ostravské firmy Kolář a Rubý s řadou novobarokních a klasicizujících reminiscencí a sanatoria Slovenka (1925) od J. Svobody z Moravské Ostravy, které nese prvky lidového stavitelství, empíru i stylu art deco.

Josef Danda: Budova železniční stanice, 1938, Teplice nad Bečvou, náčrt z 1. 4. 1938 (Archiv Muzea umění v Olomouci)

Rovněž další ostravský architekt Hubert Vacula realizuje dekorativistický Grand hotel Klíč, dnešní Janáček (1928–1929). Ale čas lázní teprve přijde.

Také Hranice se začínají v letech prosperity dynamicky rozvíjet. Připomeňme puristický činžovní dům (1925) s detaily z režného zdiva od Josefa Macharáčka z Olomouce nebo novou budovu pošty (1927–1929) navrženou pražským architektem Václavem Velvarkým s ještě výraznějšími prvky holandské moderny. Kdyby byly realizovány původní plány, šlo by o první rovnou střechu v jinak poměrně konzervativním prostředí maloměstských Hranic. Celá nová čtvrť řadových činžovních domů vzniká na konci dvacátých let v nejrychleji se rozvíjející části města u hlavního železničního nádraží. V ulicích Nádražní, Jiřího z Poděbrad a Jaselská podle purizujících nebo funkcionalistických projektů staví Adolf Liebscher a Bohumil Babánek, ke kterým se ještě na začátku čtyřicátých let přidávají bratři Šlapetové.

„...Kolik má místní dráha z Hranic / do řeky Bečvy malých stanic? / Znáám Teplice a Černo-vír...“, píše během lázeňského pobytu v Teplicích nad Bečvou básník Ivan Blatný. Nad mocnými minerálními prameny a labyrinty chodeb s nádhernou, i ve světě unikátní aragonitovou výzdobou a plynovými jezírky nedýchatelného oxidu uhličitého, v sousedství nejhlubší propasti ve střední Evropě se budovaly lázně, kterým měla moderna poskytnout novou tvář. Ústřední sociální pojišťovna v Praze, která se stala novým majitelem lázní, pověřila jejich celkovou rekonstrukcí architekta Karla Kotase. Můžeme se jen domýšlet, zda je také autorem výtečného, segmentově prohnutého sanatoria Praha (1931–1932) s některými konstruktivistickými prvky. Podle Kotasova komplexního plánu je záhy radikálně přestavěna stará klasicistní léčebna Bečva (1931), k ní připojena otevřená kolonáda a později i funkcionalistická budova lázeňské restaurace s hotelem (1938–1939). Tak vzniklo u řeky Bečvy jádro lázní, jak jej známe dnes. Původně ale Kotas zamýšlel ještě celé nábreží prodloužit symetrickým duplikováním budov. Architektonická dvojčata měla rázně dělit moderní stužka mostu, který byl nakonec realizován až v roce 1967.

Pražští architekti, manželé Oskar a Elly Oehlerovi, vytvořili na Hranicku jeden z nejčistších příkladů velkoryse koncipované funkcionalistické stavby vycházející úzce z corbusierovských představ o moderní architektuře. Ve svahu nad lázněmi vystavěli honosnou vilu pro Ladislava Říhovského, nájemce lázní, jako dva horizontální bloky protnuté ve tvaru „T“ (1933–1934). Po

Karel Caivas: Marušítkův rodinný dům, 1940–1941, Havlíčkova 1268, Hranice

foto Tomáš Pospěch

Arnošt Wiesner: Rodinný dům JUDr. Leopolda Weinberga, současný vzhled, 1933, Farní 10, Hranice

válce se již s počestným příjmením Olárovi podepsali pod plány elegantní přestavby lázeňské kolonády (1947–1948), původně od Karla Kotase, a nikdy nedostavěné funkcionalistické budovy ústřední teplárny.

Také v historickém jádru města vzniká několik ojedinělých, ale výrazných realizací. Po mnoha neúspěšných veřejných soutěžích nakonec hranickým občanům na náměstí postavil v duchu zlínských skeletových staveb o modulové vzdálenosti mezi sloupky a s velkoplošnými skly oken a výkladů moderní kavárnu a kulturní dům Beseda (1932) – jak zvláštní – „botař“ Tomáš Baťa. Výtečný brněnský architekt Arnošt Wiesner navrhl pro hranického právníka Leopolda Weinberga řadový rodinný dům (1933). Emotivním funkcionalismem se dokonale vyrovnával s nároky zadavatele, historickou částí města i požadavky moderního bydlení. Škoda jen, že bývalí majitelé jej v šedesátých letech zbytečně poškodili nešetrnou rekonstrukcí.

K výrazným teplickým realizacím přispěl pražský architekt Josef Danda zaměstnaný tehdy na ředitelství železnic v Olomouci vynikající funkcionalistickou budovou nádraží vestavěnou do svahu náspu železniční tratě (1938–1939). Pro Hranice navrhl funkcionalistický nájemní dům pro železniční zaměstnance (1939) a snad i budovu hlavního nádraží (1938). Po sérii neúspěšných veřejných soutěží, vinoucích se celými třicátými léty a nerealizovaných především vinou politických pútek, postavil brněnský architekt Bedřich Rozehnal v Hranicích nemocnici pavilónového typu odpovídající pravověrně funkcionalistickému řešení úkolu: co funkce, to samostatná stavební jednotka (1937–1948).

Na konci třicátých let přijíždí z Prahy Kotěřův žák Karel Caivas, aby zde v krátkém období zanechal pozoruhodnou kolekci šesti organických, někdy až ruralistických rodinných domů pro zdejší lékaře, právníky a obchodníky, vilu Sternovu (1938–1939), Tomancovu (1938), Kerbrovu (1938), Polednovu (1939–1940), Seidlovu (1939–1940) a Marušítkovu (1940–1941). Jako pozoruhodný kompaktní celek vynikají hojně užívaným nautickým tvaroslovím, romanticky selskými prvky valbové střešy, sloupů a vytahované omítky, kombinací dřeva, kamene, cihel a autorovým neopominutelným podpisem – výrazným arkýřovým oknem. Nejromantičtější z nich, Polednova vila, se jako nedostupné orlí hnízdo vypíná na skále nad teplickým kaňonem. Sbírce těchto moderních rodinných domů se ve zdejším prostředí může vyrovnat jen vila Augustina Frice (1947), kterou v úzkém sejití s lidovou a lázeňskou architekturou

foto Tomáš Pospíchal

Karel Kotas: Sanatorium Bečva, 1931, Teplice nad Bečvou 28

v organickém stylu navrhl Lubomír Šlapeta z Olomouce. O neobyčejné oblibě takového pojetí rodinného domu mezi hranickými obyvateli svědčí četné kopie postavené v následujících desetiletích.

Poválečná výstavba činžovních domů si sice ještě na chvíli zavzpomínala na zlaté meziválečné časy, doba však již více horovala pro socialistický realismus. V Hranicích nenajdeme tak zářné příklady jako v Porubě, Havířově, Mostě a v dalších městech. Ve skrovném dekorativním hávu s dominantními „identifikačními“ reliéfy nad vstupy vyrostlo na pravidelné geometrické osnově sídliště *Jaslo* a především sídliště *HCV*. V tomto poetickém názvu se ukrývají *Hranické cementárny a vápenky*, které zde budují nadšená budovatelská léta. Jejich pece přijíždí zapálit sám prezident Zápotocký.

„Hranice jsou šrámkovské město, milovat tady můžete, koho si jen vyberete, můžete se toulat s rukama v kapsách, růže krást a řečenou láskou třeba i umírat, ale nemáte-li k tomu všemu ještě i něco na práci, je vám smutno...“, píše o šedesátých letech ve své mladistvě rozjitřené autobiografické prvotině Josef Frais. Ani následující léta nepřinášejí hranické architektuře nic výrazného. Žel, jsou spíše dobou destrukcí a výstavby četných panelových sídlišť, která se jako krunýř uzavírají kolem města. Jedinou zářnou výjimkou v těchto letech opěvovaných asanací je tenisová klubovna Slovanu (1978–1980), kterou naproti lázním v typovém pojetí vily staví olomoucký architekt Tomáš Černoušek.

S devadesátými léty přichází do Hranic bouřlivá rekonstrukce historického jádra a symbol dobrého zahraničního kapitálu – firma LG.Philips Displays. Výrazných úprav, odkrytí více než dvě staletí zazděných arkád a následného subtilního zastřešení nádvoří, které je v české památkové praxi výjimečné, se dočkal místní pozdněrenesanční zámek (1997–1998). Největším architektonickým počinem devadesátých let byla v Hranicích výstavba – už ne továrny! – ale „technologického centra“ LG.Philips Displays Components (2000–2001). Dva, půl kilometru dlouhé, z vnější strany strohé modro-bílé kvádry uzavírají vnitřní, poněkud vlídnější nádvoří

Karel Caivas: Seidlův dům, západní strana, 1939–1940, Skalní 275, Hranice

s pásovými okny, prosklenými věžemi schodišť a výraznou „zavěšenou“ jídelnou. Nadnárodní dělnictvo je obklopeno klinicky čistým interiérem v koloritu Mondrianových obrazů.

Z lokálního „domkaření“ a konservativismu vilové zástavby devadesátých let s patrnými zbohatlickými rezidui se vymyká především vila rodiny Králových (1997–2000) od zlínského architekta Pavla Mudříka. Vzpomínky na funkcionalismus městských vil v části domu se zde snoubí, doslova pronikají venkovskou cihlovou stodolou, smělý oblouk střechy hravě vystřídá střechu modernisticky rovnou i nostalgicky usedlou sedlovou. Také neposedný, bloumající a někdy moralizující potulný architekt David Vávra opouští město a pospíchá za dětmi do parutovického větrného mlýna, v tomto zemědělském kraji kdysi tak hojných. „...Je ticho. Závory se zvednou, / snad ještě dvakrát, ještě jednou. / V rolnických staveních je mír.“, zakončuje Blatný svou báseň o Hranicích.

Karel Caivas, (1897 Lanškroun – 1977 Praha). Architekt. Vystudoval Akademii výtvarných umění u prof. Jana Kotěry. Pražské stavby projektoval společně s architektem Vladimírem Weisssem. Spolu navrhují rodinný dům Na Kotlářce 1079 (rok 1927), nájemní domy v Lucemburkové ulici 27–31 (Žižkov, 1927–1928), rodinné domy v Hermelínské 6 (Dejvice, 1934), rodinný dům Pod Habrovou 350 (Hlupochepy, 1934–1935), nákladové nádraží v ulici Želivského 2200 (Žižkov, 1934/1935? – před 1937). Z jeho dalších prací je znám soutěžní návrh části expozice pro pařížský pavilón ČSR (s Josefem Křížem, 1935–36) a řada návrhů interiérů, spolupracoval i s textilním výtvarníkem Antonínem Kybalem (Společnost národů, Ženeva, 1938). Pro Hranice a Teplice nad Bečvou navrhl v letech 1938–1940 šest rodinných domů a řadový dům Kontribučenské záložny. Po boku Theodora Petříka působil jako soukromý docent zemědělského stavitelství na české polytechnice v Praze.

Wilhelm (von) Doderer, (1825 Heilbronn – 1900 Vídeň). Architekt. Studoval na polytechnické škole ve Stuttgartu a na stavební akademii v Berlíně. Poté pracoval ve Vídni u von der Nülla a Siccardsburga. S nimi se podílel na výstavbě vídeňského Arsenalu. Od roku 1866 byl profesorem na technické vysoké škole ve Vídni. Realizoval vídeňské generální velitelství na Univerzitní třídě, novorenesanční zámek rumunských králů Pelesch (1875–1883), byl autorem nebo dohlížel nad stavbou mnoha vojenských staveb rakouské říše, mimo jiné navrhl také průčelí a půdorysy budov vojenských školských ústavů (1851–1863) a kaple sv. Barbory (1860–1863) v Hranicích.

Alois Jambor, (Hranice). Architekt a stavitel. Inženýr, syn hranického stavitele Aloise Jambora (farní kostel v Černotíně, 1863). Majitel největší hranické stavební firmy, realizátor řady staveb v Hranicích a Teplících n. B. Je mu přičítán návrh a výstavba noclehárny pro firmu Tomáš a Antonín Baťové ve Zlíně v sousedství Letné (1926, zbouráno 1965). Byl to první zlínský internát, kde byla použita železobetonová konstrukce továrních budov, která se stala v pozdějších letech pro Zlín tak typická. Jamborově firmě je též připisován první zlínský obchodní dům – dnešní Tržnice na náměstí Práce. V některé odborné literatuře je mu přisuzováno autorství sanatoria Praha v Teplících n. B. (1931–1932), coby stavitel je podepsán pod plány. Jako občan hlásící se k německé národnosti odsunut po II. světové válce.

Kolář – firma Kolář a Rubý.

Karel Kotas, Ing. arch., (1894 Olomoučany – 1973 Praha), architekt. Studoval na vídeňské Akademii výtvarných umění (prof. Leopold Bauer). Studium dokončil v roce 1921 na Akademii výtvarných umění v Praze (prof. Josef Kotěra). Po krátkém působení v Praze odešel v následujícím roce do Brna a v roce 1925 do Ostravy. Počátkem třicátých let pak definitivně přesídlil do Prahy, kde se stal uznávaným architektem. S oblibou často užíval barevných keramických fasád. Je autorem řady pražských staveb, například rodinného domu na Hřebenkách (1932–1935), obchodního domu v Příčné (1934–1935) a v Perlové ulici (1938–1940), nájemního domu s obchody v Ječné (1936–1937) a nájemního domu v Sokolské (1936–1937). Navrhl urbanistickou koncepci a výstavbu lázní Teplic nad Bečvou (1931), realizoval zde přestavbu sanatoria Bečva (1931), výstavbu kolonády (1935–1936) s lázeňskou restaurací a hotelem (1938–1939), objekt kotelny, strojovny a pošty (1933–1934, 1938), kabin pro říční koupaliště (1938) a lázeňského gloriету nad Gallašovým pramenem (1939).

Jan Kříženecký, (1868–1921). Pražský architekt, filmař a fotograf. Studoval na Českém vysokém učení technickém. Spolu s Josefem Františkem Pokorným autor paláce Kunz v Hranicích (1897).

Vladislav Mikoláš. Stavitel. Autor utilitárních staveb v továrně firmy Kunz v Hranicích a hrádku Kunzov v Hrabůvce (1907–1908).

Oskar Oehler (Olár), (1904 Přerov – 1973 Vídeň). Architekt. Studoval na technice v Brně, z existenčních důvodů nedokončil. Praktikoval u významných architektů v Brně (Kumpošt, Fuchs) a v Ostravě (Kotas), se svou ženou Elly Oehlerovou si otevřel samostatnou projekční kancelář v Praze, v letech 1945–1949 v Ostravě. Patřili k radikálnímu křídlu funkcionalistické architektury. Věnovali se především velkoryse koncipovaným návrhům rodinných domů inspirovaných příklady holandské moderny, Bauhausu a Le Corbusiera, například pražské vily manželů Markových ve Střešovicích (1932) nebo J. Kefurta v Nových Bohnicích (1935–1936) nebo Wawerkova vila v Lipníku (1937). Další realizace: administrativní budova elektrárny v Přerově (1937–1938), ubytovna Bílý kříž v Beskydech (1936–1937), administrativní budova továrny P. Kneisla v Holešově (1940) aj.

29 Elly Oehlerová (Olárová, rozená Sonnenscheinová), (1905 – 1953). Architektka. Vystudovala techniku v Brně. Další viz Oskar Oehler.

Josef F. Pokorný, architekt a stavitel z Prahy, spolu s Janem Kříženeckým navrhl palác *Kunz*.

Franz Xaver Riepel, (1790 Graz – 1857 Vídeň), geolog, odborník v oblasti hutnictví, od roku 1819 profesor vídeňské polytechniky – hlavní projektant Severní dráhy Ferdinandovy (1836–1842).

Jan Rubý, architekt a stavitel z Moravské Ostravy (fa Kolář a Rubý), autor sanatoria Moravan, účast ve veřejné soutěži na stavbu nové nemocnice v Hranicích.

Ludwig Schiele, (1817 Ballenstedt – 1862 Praha), autor kamenných viaduktů Severní dráhy Ferdinandovy v okolí Hranic.

Josef Vojtek, architekt z Mariánských Hor, kostel v Malhoticích (1916).

PŘEHLED NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH REALIZACÍ V HRANICÍCH A TEPLICÍCH NAD BEČVOU

Označení staveb odpovídá jejich původnímu účelu nebo názvu. U rodinných domů je uveden užívaný název nebo jméno objednavatele. Názvy ulic a popisná čísla souhlasí se současným pojmenováním a evidencí.

1. *Caivas, Karel: Polednův rodinný dům.* 1939–1940, Teplice nad Bečvou 70.
2. *Caivas, Karel: Kerbrův letní rodinný dům.* 1938, Pod Hůrkou 1065.
3. *Caivas, Karel: Seidlův rodinný dům.* 1939–1940, Skalní 275, Hranice.
4. *Caivas, Karel: Maruščíkův rodinný dům.* 1940–1941, Pod Bílým kamenem 1268, Hranice.
5. *DHV/AIB: Technologické centrum LG. Philips Displays.* 1999–2001, Olomoucká 1, Hranice.
6. *Doderer, Wilhelm – Schmidt, Karl: Areál vojenských školských ústavů.* 1851–1863, Třída Čs. armády, Hranice.
7. *Jambor, Alois (?): Sanatorium Praha.* 1931–1932, Teplice nad Bečvou 1073.
8. *Kotas, Karel: Sanatorium Bečva.* 1931, Teplice nad Bečvou 28.
9. *Kotas, Karel: Kolonáda a restaurace.* 1935–1936, Teplice nad Bečvou 24.
10. *Kotas, Karel: Lázeňský hotel u kolonády.* 1938–1939, Teplice nad Bečvou 38.
11. *Kříženecký, Jan – Pokorný, Josef F.: Palác a správní budova fy Kunz.* 1897. Tř. 1. máje 328, Hranice.
12. *Mikoláš, Vladislav: Hrádek „Kunzov“.* 1907–1908, Hrabůvka.
13. *Oehler, Oskar – Oehlerová, Elly: Říhovského vila.* 1933–1934, Teplice nad Bečvou 59.
14. *Projekční oddělení firmy Baťa: Obchodní a kulturní dům Beseda.* 1932, Masarykovo náměstí 121, Hranice.
15. *Ludwig Schiele: Viadukty.* 1844–1847. Vrchlického, Hranice.
16. *Svoboda, J.: Sanatorium Slovenka.* 1925, Teplice nad Bečvou 820.
17. *Röder, Pavel: Zastřešení nádvoří zámku.* 1998, Pernštejnské náměstí 1, Hranice.
18. *Rubý, Jan: Sanatorium Moravan.* 1922–1924, Zbrašov 47, Hranice.
19. *Vojtek, Josef: Filiální kostel Neposkvrněného početí Panny Marie.* 1916, Malhotice.
20. *Železniční tunel ve Slavíči.* 1844–1847, Hranice-Slavíč.

Autoři ve scénáři nezmíněných staveb a nerealizovaných návrhů: z *Vídně*: Franz Macher; z *Prahy*: Josef Danda, Otakar Štěpánek, Jaroslav Stockar-Bernkopf, Jaroslav Sedlák, Josef Kšir, Jaroslav Pelan, Václav Velvarský; z *Brna*: Bohumil Babánek, Jaroslav Fiala, Leopold Jungmann, Adolf Liebscher, Bedřich Rozehnal, Sekera, Antonín Tebich, Arnošt Wiesner, Eduard Žáček; z *Ostravy*: Ludvík Heinschel, František Smolka, Hubert Vacula; z *Olomouce*: Tomáš Černošek, Josef Macharáček, bratři Čestmír a Lubomír Šlapetové; ze *Zlína*: Pavel Mudřík.

Tento esej o hranické architektuře posledních dvou století byl původně otištěn v knize scénářů, fotografií a textů z televizního streetmovie Šumná města: Lipus Radovan – Vávra David, Šumná města (druhá kniha), Petrov, Brno 2003. Rekapituluje a doplňuje Pospěchovu monografii Hranická architektura 1815–1948 (2000).